

незважаючи на окремі зміни в законодавстві – рівень порушення прав споживачів істотно не змінився. Аналіз чинного законодавства свідчить, що український споживач має значні переваги перед продавцем, реалізувати які він може самостійно, тобто звернутися безпосередньо до продавця чи виробника товару, до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, суду. Сьогодні на перший план виходить проблема виготовлення і реалізації товару, виконання робіт та надання послуг, що не відповідають вимогам нормативних документів щодо якості, тобто неякісних або небезпечних. Тому держава, органи виконавчої влади і місцевого самоврядування зобов'язані створити організаційно-правові, соціально-економічні та примусово-владні гарантії забезпечення права споживачів на безпеку і належну якість товарів, робіт, послуг, що, безумовно, сприятиме забезпеченню належного захисту прав споживачів. Проблема реалізації прав споживачів та продавців в Українському досвіді існує, та її не можна відкидати. Кожен – споживач, але не кожен – реалізатор (продавець). Тому для регуляції відносин між обома створюється законодавча база. В Україні, на даному етапі, вона не може гарантувати повного захисту та гарантій у разі порушення прав споживачів. Створюються численні владні органи, інстанції, комісії та громадські організації, але доцільно ситуацію змінити вони не можуть. Численні порушення, халатність, корупція та небажання до змін заважають розвитку нормативно-правової бази, і тому доцільних змін у цій ситуації ми не бачимо. Як рятівною вказівкою залишається міжнародне право та Європейський Союз з його потужною громадянською позицією та успіхами у захисті прав споживачів. Так, нам до такого рівня ще далеко, але зміни починаються не з законодавства, а з людини, кожного окремого громадянина, бо вони складають громадянське суспільство. Більшість демократичних змін ідуть на користь державі, але зупинятися та миритися з такого роду проблемою ми не можемо.

Піскунович Віктор Олександрович

Піскунович Ельміра Бахтіярівна

студенти ННІ ЗНПК Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

СУДОВА ПРОМОВА ЗАХИСНИКА ЯК ЕЛЕМЕНТ СУДОВИХ ДЕБАТІВ

В основі правосуддя лежать конституційні принципи рівноправності сторін, що означає обов'язковість участі в процесі судочинства кваліфікованих супротивників (обвинувача – прокурора і захисника – адвоката). Судова промова захисника у кримінальному процесі України є виступом судового оратора, що вирішує долю людини. Його успішність визначається цілеспрямованим та наполегливим прагненням удосконалювати себе, вчитися майс-

терно володіти словом, оскільки мовна культура є елементом культури судового процесу. Тому розуміння сутності судової промови надає величезну перевагу кожному учаснику процесу у порівнянні з невідготовленими особами.

Судовий дискурс, з яким ми асоціюємо судочинство, є складовою найважливіших умов існування суспільства. Юридична форма виникла з письма, а різні жанри юридичної промови беруть початок з судової промови. Багато сучасних дослідників поділяють таку точку зору античної риторики, яка говорить, що в основі людського знання лежить розповідь. Пізнання в судочинстві має нарративну природу, тому його слід розглядати як розуміння тексту. Судове переконання потрібно досліджувати, виходячи з закономірностей мовної комунікації [1].

Судові промови прийнято розглядати як дебати з особливою резолютивною частиною судового розгляду, у яких учасники процесу підбивають підсумки судового слідства та попереднього розслідування, викладають суду свої пропозиції щодо вироку чи судового рішення. Виступи в дебатах є найважливішою і необхідною частиною судового процесу, які сприяють активному його проведенню, переконуючи суд у своїй правоті.

В. Молдован визначає судову промову як промову, звернену до суду та інших учасників судочинства і присутніх при розгляді кримінальної, цивільної, адміністративної справи, в якій містяться висновки тієї чи іншої справи. [2, с.278]. Виступаючи у суді, прокурор чи адвокат підсумовують не лише судовий розгляд справи, але і всієї своєї попередньої праці, аналізують докази, висловлюють свою позицію у справі міркування з питань, на які суду необхідно дати відповідь під час складання вироку, рішення, постанови або ухвали.

Вивчаючи мовний аспект судових промов, Н. Івакіна зазначає, що судова промова є цілеспрямованим виступом, що має вплинути на адресата і, таким чином, привернути увагу слухачів до предмета мовлення. Отже, одним з важливих засобів впливу у судовій промові є сама організація матеріалу. Дослідження свідчать, що обвинувальна промова відрізняється більшою категоричністю міркувань у порівнянні із захисною [3, с.89]. Водночас, у захисній промові категоричність присутня не завжди, особливо у тих випадках, коли у адвоката відсутня можливість оспорювати кваліфікацію злочину, і здебільшого виражається застосуванням виразів на кшталт: «я думаю», «на мою думку», «я сподіваюся», «я передбачаю» тощо.

Основною якістю судової промови є переконливість – обґрунтованість тез і висновків. Найкраща форма підготовки судової промови – це складання детальних тез промови. Разом з тим, правильна побудова тез судової промови вимагає від оратора чіткого розуміння, що є головним, а що другорядним і допоміжним. Без цього її проголошення не має сенсу. Тому судовий оратор має володіти логікою міркування, умінням обґрунтовувати свою правоту і логічно доказувати неспроможність тез опонента. Щоб правильно вистроїти лінію захисту, дійти до істинного висновку, судовому оратору необхідні знання, сформовані логікою основних законів мислення, а саме: законівтото-

жності, протиріччя, достатньої підстави. Будь-який акт мислення має відповідати законам логіки та принципам словесного формування. Це важливо для підвищення ефективності процесу мислення та мовленнєвої діяльності оратора та для уникнення помилок.

Судовий дискурс, зокрема і його жанрова специфіка, на відміну від усіх інших типів дискурсів, чітко регламентований такими екстралінгвістичними чинниками як процесуальне законодавство, рівень юридично-комунікаційної підготовки і функції учасників, високий ступінь емоційної напруги, визначена зацікавленість учасників судових слухань результатом розгляду кримінальних, цивільних, адміністративних справ тощо. У ході судового засідання учасники виконують різноманітні комунікативні дії: виголошують інформативні, оцінно-впливові та імперативно-впливові монологи, ставлять запитання і відповідають на них, тощо. Будь-яка судова промова складається із вступної та основної частини і висновку. У вітчизняній судовій практиці при створенні вступної частини судової промови нерідко використовується прийом контрасту, що полягає в протиставленні різних планів викладу. При цьому вступ, як правило, композиційно розпадається на два протилежних за змістом сегмента: у першому дається моральна оцінка події, у другому події порівнюються з будь-якими позитивними явищами, наприклад, розкриття світогляду законослухняних осіб, здатних на тяжкий злочин. Протиставлення створює необхідний для оратора емоційний настрій і готує слухачів до сприйняття його думки щодо оцінки доказів.

Зарубіжній судовій практиці властивий інший принцип створення вступної частини судової промови. Мовець більш коротко і менш емоційно порівняно з вітчизняними ораторами вводить цільову аудиторію в курс справи. Вступ має містити звіт про події, що відбулись, та перерахування фактів, які виступаючий збирається довести. Юрист не повинен піддаватися спокусі поділитися зі слухачами філософськими міркуваннями про те, що стосується справи, наприклад, про надійність свідків, переконливість доказів, принципи здійснення правосуддя.

Відмінною особливістю основної частини судової промови є використання спростувань і обґрунтувань. Це спосіб аргументованого викладу інформації, і в тексті судової промови йому відведена провідна роль. Тому доказова сторона промови має набагато більше значення, ніж її емоційний вплив на публіку. Способу аргументованого викладу притаманні такі риси, як висування тези, визначення поняття, встановлення логічних зв'язків між поняттями, використання в якості основного способу вираження думки стійких словосполучень. Вони характеризуються високим ступенем інформативності, їх лексичний склад і порядок слів у них строго визначені[4].

В основній частині судової промови також використовуються розповідь і опис. Дані способи викладу інформації мають велике значення для судового розгляду допомагаючи відновити істинну картину події. Розповіді й описи різноманітні за своїми мовними характеристиками. Задля найбільш ефективно-

го впливу на слухачів необхідно проводити чергування стриманих і емоційних засобів вираження думки.

Заключна частина судової промови – не просто логічне завершення виступу, в ній оратор посилює значення усього сказаного раніше. Виступаючий дає оцінку події і висловлює свою думку про результат процесу. Тому викладення є емоційним за змістом, що знаходить вираження у мовних засобах, наприклад таких як питальна конструкція.

Отже, структура судової промови визначається логічними аспектами композиції і складається із вступної та основної частини і висновку. Основною метою професійно-орієнтованого навчання є формування особистості фахівця. Звідси випливає, що студент не лише оволодіває сукупністю знань і вмінь, що включає комунікативний аспект, але й набуває професійно значущих особистісних якостей. Таким чином, це посилює і робить соціальний аспект професійного навчання більш значущим. Така професійно-орієнтована технологія навчання в системі вищої освіти є сукупністю дидактичних, психологічних та загально-педагогічних засад взаємодії викладачів і студентів. Отже, технологія використання судової промови як базового поняття юридичного дискурсу є спрямованою на реалізацію форм, методів і засобів навчання, необхідних освітніх цілей і професійно ціннісних якостей фахівця.

1. Тарнаев Н. Н. Судебные речи / Н. Н. Тарнаев. – Иваново: 2013. – 228 с.
2. Молдован В. В. Судова риторика / В. В. Молдован. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 278 с.
3. Ивакина Н. Н. Основы судебного красноречия (риторика для юристов) / Н. Н. Ивакина // Филологические науки. – 2009. – № 7. – С.89.
4. Царев В. И. Структура и стиль судебной речи прокурора / В. И. Царев. – М.: Законность, 2013. – 218 с.
5. Басков В. В. Речь прокурора в суде / В. В. Басков. – Москва: Социалистическая законность, 1979. – 425 с.
6. Коваленко А. Я. Науково технічний переклад / А. Я. Коваленко. – К.: Видання «Карп'юка», 201 – 238 с.
7. Шустова М. Л. Функции вопросительных конструкций в судебной речи / М. Л. Шустова // Статус стилистики в современном языкознании. – Пермь: 1990. – № 11. – С. 13.